ACADEMIA ROMÂNĂ
MEMORIILE SECŢIUNII LITERARE
SERIA III *TOMUL VI* *MEM. 9*

CONTRIBUŢII LA ISTORIA LITERARĂ

DE

ARTUR GOROVEI
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

MONITORUL OFICIAL ŞI IMPRIMERIILE STATULUI
IMPRIMERIA NAŢIONALĂ
BUCUREŞTI
1933

CONTRIBUŢII LA ISTORIA LITERARĂ

DE

ARTUR GOROVEI
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Şedinţa dela 23 Mai 1933

I. CONSTANTIN STAMATI

In studiul *Contribuţii la biografia lui Constantin Stamati*, publicat în « Analele Academiei Române », Secţia literară, Seria III, Tom V, Memoriul 7 (1931), spuneam că Constantin Stamati s'a însurat cu Catinca (Ecaterina), fata Căminarului Tudurache Ciurea dela Tâmpeşti, lângă Folticeni, dar: « Când s'a însurat Constantin Stamati, nu ştim ».

In arhiva Tribunalului Baia (fost judeţul Suceava), se păstrează registrul în care se treceau hotărîrile tribunalului pronunţate în cursul anului 1832, primul an de înfiinţare al lui, conform Regulamentului Organic, registru intitulat: « Condică în care se trec jurnalurile de hotărîri şi raporturi. 1832 ghenar ». In această condică, începând dela fila 73 verso, este hotărîrea sub Nr. 52, din 17 August 1832: « Lucrarea cărţii Divanului giudecătoresc din 3 Iunie 1808 », în care sunt consemnate date preţioase cu privire la poetul Constantin Stamati.

Iată, în întregime, această hotărîre:

« Anul 1832 august 17 zile. Prezidentul Giudecătoriei ţinutului Sucevii. Pe temeiul cărţii cinstitului Divan giudecătoresc din 3 a trecutei luni iunie, cu No. 1808, intrând în cercetarea dellei după pretenţia dumisale tiutiularnoi sovetnic *Costachi Stamati*, întinsă asupra dumisale Căminar Tudurache Ciure, socrul dumisale, pentru înplinirea zăstrei d-sale Stamati, din averea socrului d-sale de aice din Moldova, pe câtă vreme nu le au primit în Basarabia (unde i se însemnează zăstrea), precum

urmează jaloba dumisale Stamati şi nota Consulatului rosienesc supt No. 578, priimită de cătră cinstit Divan în alăturare cu otnojănia cinstitei Logofeţii a Giustiţiei din 27 maiu cu No. 3148, ca să se aducă la înplinire, potrivit cu hotărîrea Departamentului pricinilor străine şi a obştescului Divan din anul 1829, din nişte părţi de moşie care ar fi rămase pe lângă acele cu care i s'au împlinit fondul zăstrei şi cuprinse în secfestrul pus încă dela anul 1828, pe orice avere s'ar descoperi a Căminarului Ciure, spre a căreia aducere întru înplinire prin numerarisita mai sus carte, mă însărcinează Divanul pe mine ca fără cilenuri (fiind rudenii cu pârâtul Căminar), prin cercetare, mai întăi să fac socoteală veniturilor zăstrei ce i-au lipsit din Basarabia d-sale Stamati, după cursul monedei de acolo, cu dobânda lor, cum se cuprinde la însemnatele hotărâri, până în ziua ce au început a le priimi aice în Moldova din moşiile Căminarului Ciure, şi totodată părţile de moşii de a Ciurei ce va descoperi d-lui Stamati, peste acele ce i s'au mai dat în stăpânire, să se preţeluiască după obiceiul pământului, adică venitul ce vor fi având acum pe an, să se socotească pe 20 ani cât va cuprinde, şi drept acea somă să se dea d-sale Stamati acele părţi în stăpânire, în socoteala veniturilor de care mai sus se zice. Aşa dar, după cele mai pătrunzătoare cercetări, aducând întru împlinire cele cuprinse prin pomenita carte cu No. 1808 spre îndestulare d-sale Stamati, se lămureşte precum mai gios se însemnează:

I-iu. — Soma veniturilor unui an ce i-au lipsit în Basarabia s'au văzut de 8000 lei, după cum se arată prin cartea de giudecată a obştescului Divan din 26 octombre anul 1829 supt No. 305, unită cu cartea de giudecată a Departamentului pricinilor străine din acelaş an sept. 23, cu No. 1716, mărginit pe cursul politicit la acea vreme în Basarabia, iară vreme pe câtă d-lui Stamati n'au priimit acest venit în Basarabia, se dovedeşte de trei ani şi şapte luni, adică *din anul 1826 sept. 26 când s'au căsătorit şi au priimit izvodul de zăstre*, precum se cuprinde la punctul 1-iu a numerarisitei cărţi de giudecată a Departamentului, şi până la 1830 april 23, când au început a priimi aice din moşiile Căminarului Ciure, arătate anume prin mărturia de tăcsuire a d-sale Căminarului Ioniţă Grigoriu din 1829 noenv. 24, ce au fost rânduit prin poronca obştescului Divan, din 28 oct. a aceluiaşi an cu No. 308, ca să aleagă din moşiile Căminarului Ciure şi să le dea în stăpânirea d-sale Stamati, pe care apoi dela 23 april 1830 le au şi vândut în posăsie şi au început a priimi venitul lor, rămăind apoi ca să priimească pe acei trei ani şi şapte luni, ce n'au luat în Basarabia, soma de 28.666 lei şi 26 parale, care somă socotindu-se după cursul politicit astăzi în Basarabia, pe temeiul faturei tipărite supt iscălitura d-sale ciofmaclir al publicului oblastiei Basarabiei, notarul Milakovici, arătătoare anume de cursul fieştecăreia monezi, ce au înfăţoşat d-lui Stamati, întovărăşită şi cu întocmai copie de pe acea din Basarabia, tălmăcită în limba moldovenească şi încredinţată dela canţăleria Consulatului rosienesc, s'au găsit osebire după cursul politicit aice de unsprezece parale şi un ban

la leu, aşa sporindu-se cătră 8000 lei venitul unui an de zile, osebirea cursului de unsprezece parale şi un ban la leu, alcătueşte soma de 10.866 lei 20 parale venitul unui an, iar pe trei ani şi şapte luni, 36.788 lei şi 10 parale, cuveniţi a trece după cursul de aice, care însoţindu-se şi cu legiuita lor dobândă pe cinci ani şi zece luni, adică dela 1826 sept. 26 şi pără la 1832 iulie 26, cât i s'au lămurit după poroncă, prisosurile de averea socrului d-sale spre a se despăgubi, cuprinde soma de 52.551 lei 8 parale, însă:

Lei	Par			
1334	26			analogos pe una lună de zile dela 1826 sept. 26 şi până la oct. 1826, când i s'au cuvenit să tragă câştiul, adică:
		Lei	Par	
		855	21	analogos din 10266 lei 20 parale
		499	5	dobânda lor pe cinci ani şi zece luni, dela 1826 sept. 26 şi pără la 832 iulie 26
		1354	26	
8084	29			câştiul întâiu din 1826 oct. 26, adică:
		5133	10	capetele
		2694	38	dobânda lor pe cinci ani şi trei luni de atunce şi pără la 26 iulie 1838
		8084	20	
7828	8			câştiul din 827 april 26, adică:
		5133	10	capetele
		2694	38	dobânda lor pe cinci ani şi trei luni de atunce şi pără la 26 iulie 832
		7828	8	
7572	17			câştiul din 1827 oct. 26, însă:
		5133	10	capetele
		2439	7	dobânda pe patru ani şi nouă luni, dela 1827 oct. 26 şi păr la 1832 iulie 26
		7572	17	
7314	31			câştiul din 1828 april 26, adică:
		5133	10	capetele
		2181	21	dobânda pe patru ani şi trei luni, dela 1828 april 26 şi păr la 832 iulie 26
		7314	31	
7058	5			câştiul din 1828 oct. 26, adică:
		5133	10	capetele
		1924	35	dobânda pe trei ani şi nouă luni, dela 1828 oct. 26 şi păr la 1832 iulie 26
		7058	5	

6801	19			câştiul din 1829 oct. 26, adică:
		5133	10	capetele
		1668	9	dobânda pe trei luni, dela 1829 april 26 şi păr la 1832 iulie 16
		6801	19	
6544	33			câştiul din 1929 oct. 26, adică:
		5133	10	capetele
		1411	23	dobânda pe doi ani şi nouă luni, dela 1829 oct. 26 şi păr la 1832 iulie 26
		6544	33	
52559	8			adică cincizeci şi două de mii cinci sute cincizeci şi nouă lei şi opt parale

2-le. — Din părţile de moşii a d-sale Căm. Ciure s'au descoperit prisos peste acei ce sânt cuprinse prin mărturie de tăcsuire a d-sale Căm. Ioniţă Grigoriu, care le au luat în stăpânire la 1830 april 23, o somă de 297 fălci, loc după descoperirile d-sale Stamati, şi lămuririle făcute din harta acestor părţi de moşii, ce au înfăţoşat d-lui Stamati, dela casa socrului d-sale, şi după mărturisirea lăcuitorilor de pe aceste părţi de moşii i din satul Rădăşăni, cari s'au hrănit şi se hrănesc pe aceste moşii pără astăzi, însă:

Fălci	
131	găsite spori în moşia Tâmpeşti cu părţile din Buciumeni sau Stănigeni
105	din moşiea Petiea, bez 81 fălci 55 prăjini, partea d-sale Spătar Enacache Gane, celălalt ginere a d-sale Căm. Ciure, fac
297	din care
29	se scad la zece una locul cel socotit rău şi netrebnic pe care nu se poate trage niciun venit
268	adică două sute şesezeci şi opt de fălci rămân de preţeluit,

care după luare aminte a preţului cu care posesorul Neculai Marcovici are cumpărată prin mezat toate aceste părţi de moşii a d-sale Căm. Ciure, dela dumnealui Stamati, pe trei ani de zile, începând dela 1830 april 23, precum şi starea lor de astăzi, apoi în vreme de 20 ani, pe care se îngrădeşte preţăluirea, s'au socotit încuviinţat preţ de cinci lei falcea una cu alta pe un an, iar pe 20 ani două sute de lei, alcătuind soma de 53600 lei, adică cincizeci şi trei mii şase sute lei, deci scăzându-se soma de 52.559 lei opt parale, ce are a trage d-lui Stamati din soma preţuirei fălcilor, mai prisosesc 1040 lei 32 parale a casăi d-sale Căm. Ciure.

Drept aceea aducându-se întru înplinire cuprinderea numerarisitei cărţi a cinstitului Divan giudecătoresc, atât cu socotinţa venitului zăstrii, cât şi cu descoperirea părţilor de moşii i preţeluirea lor după însoţirile

cuprinse mai sus, s'au trecut în condica jurnalurilor şi totodată pe de o parte s'au dat întocmai mărturie la mâna d-sale Stamati, şi pe de alta iarăşi întocmai s'au răportuit Divanului giudecătoresc.

Greceanu. Director, *Ion Filipovici.*

Astfel, din acest document, aflăm că poetul Constantin Stamati s'a căsătorit, cu fata Căminarului Tudurache Ciure, în anul 1826, Septemvrie 26.

Despre o înrudire a lui Constantin Stamati aflăm dintr'un document din Arhiva Muzeului Folticenilor.

Documentul, fără dată, este de după 1832, şi în el Căminăreasa Ileana Crâste se intitulează vară cu Costache Stamati, care stă peste Prut.

Documentul are următoarea cuprindere:

« Eu mai gios iscălită Căminăreasa Ileana Crâste, încredinţez prin această că o vie părinţească dela Copou, vândută de fratele meu şi răscumpărată de mine la anul 1819 şi apoi, prin taină de mine, iarăşi vândută de bărbatul meu, la 1821, D-sale nadvarii sovetnic Petre Hrasnicov cu 170 galbeni, luând dela dânsul atunce în loc de bani un sinet numai, care păn acum nu i-au plătit, precum acest sinet adeverează şi pentru care spre a putea scoate sau bani sau pomenita vie o am dat cu toate dreptăţile mele cu alcătuirea în scris făcută şi încredinţată de Divan. giudecătoresc de anul 1832 apr. în 30, *vărului meu Costachi Stamati.* Dar fiindcă vărul meu Stamati se află peste Prut în a sale casnice înpregiurări şi nu poate a sta aici spre a da sfârşit acestei pricini, după a noastră alcătuire, apoi eu în putere dreptăţilor ce am dat D-sale, dau această numită vie D-sale nepoatei mele Smarandei şi soţului D-sale Căpitan Neculai Sângurov cu tocmală, că scoţând viea, sau bani cu legiuita lor dobândă, să aibă atunci a-mi da mie patruzăci galbeni înpărăteşti, însă orice cheltuială va face D-lui Căpitan pentru desbaterea viei să fie a D-sale fără a mă supăra pe mine la nimică, fiind volnici Dumnealor şi clironomii Dlorsale a face cu viea orice vor socoti spre folosul Dumilorsale, dându-li acum documenturile ce am a viei pentru răscumpărare viei cu sinetul înpreună, şi hărtiile de alcătuire ce am avut cu vărul meu. Şi ca să aibă putere de apurure această scrisoare o întăresc cu a mea iscălitură ».

Iscălitura Ilenei Crâste nu este pusă în josul actului.

Căpitanul « Sângurov » este acel Colonel Sunguroff care a locuit apoi în Folticeni, unde a avut fiu pe Eugen Sunguroff,

fost magistrat și apoi avocat, primar al orașului, și care a fost căsătorit cu Clara Boian, fata Căminarului Neculai Boian, proprietarul unei părți din orașul Folticeni. Neculai Boian a fost căsătorit cu Elencu, fiica lui Vasile Morțun dela Cămârzani, soră cu frații Morțun din Folticeni și Roman, dintre cari Iordachi a fost tata lui Vasile G. Morțun.

Colonelul Sunguroff a fost un om cult, bun arhitect. El a întocmit planurile după care s'au zidit biserica din Folticenii-Vechi și câteva case din oraș.

Smaranda, soția Colonelului Sunguroff, era basarabeancă, născută Codreanu, și tot basarabean era și soțul ei.

Căminăreasa Ileana Crâste a avut proprietăți în județul Suceava (astăzi județul Baia), între altele și moșia Ioneasa.

Data morții lui Constantin Stamati o cunoaștem precis din articolul: « Mormântul scriitorului Stamati », publicat de d-na Eufrosina Doicenco, în ziarul « Adevărul » din București, în numărul dela 24 Septemvrie 1931. Constantin Stamati a murit la 12 Septemvrie 1869, în vârstă de 72 ani, și e îmmormântat în comuna Ocnița, județul Hotinului.

Constantin Stamati s'a născut, prin urmare, în anul 1797.

II. NICU GANE

O biografie a lui Nicu Gane încă nu avem.

Despre origina acestei familii vechi moldovenești a scris pagini interesante un coborîtor al ei, d-l C. Gane [1]), în care se amintesc, pe scurt, câteva date din vieața nuvelistului moldovean.

In « Muzeul Folticenilor » se păstrează o mică parte din corespondența lui Nicu Gane, scrisori primite de el dela persoane marcante ale vieții noastre politice și literare, și sunt publicate în volumul III din « Studii și documente », admirabila colecție a d-lui I. E. Torouțiu.

In acest muzeu mai sunt, pe lângă acestea, câteva scrisori încă nepublicate, care nu prezintă un interes literar, cum și câteva documente, dăruite de alte persoane, cuprinzând toate aceste informații asupra familiei Gane.

Un document din 25 Aprilie 1795 este privitor la o pricină de judecată dintre Clucerul *Ioniță Ganea* și Medelnicereasa *Smaranda Botezoai*, pentru hotărnicia unei moșii.

Clucerul jăluește Domnitorului că Medelnicereasa nu a fost mulțumită cu trei rânduri de hotarnici, cari au dat dreptate lui Ganea, și i s'a numit al patrulea rând de hotarnici, dar Medelnicereasa nu-i mai duce la fața locului, și Domnitorul Alexandru Kalimah poruncește ispravnicilor de ținut Sucevii, să strângă dijma de pe locul cu pricina, să o deie la « al treilea mână », până când Medelnicereasa va duce pe boierii « cerșuți » la fața locului, ca să mai facă o cercetare, și atunci a cui se va dovedi că este acel loc, acela va lua și dijma.

Porunca aceasta domnească are următoarea cuprindere:

---

[1]) *Pe aripa vremei.* București, 1923.

« Noi Alexandru Ioan Kalimah Vvda cu mila lui Dumnezeu Domn Ţării Moldaviei.

Cinstiţi credincioşi boerii Domniei mele Dumneavoastră Dimitrie Ghica, biv vel Spatar, i Armaşu Rafail, biv gd Logofăt, ispravnici de ţinut Sucevii, sănătate.

Iată se trimite D-voastră jaloba ce au dat cătră Domnia mea Cluceriul *Ioniţă Ganea*, din care pre larg veţi înţelege. Deci pentru pricina de hotar ce are cu Dumneei Med. Zmaranda Botezoai, fiindcă jăluitorul până acum în trei rânduri cu cheltuiala sa a rădicat boieri hotarnici şi i-au dus la faţa locului, şi dela toţi are mărturii, dându-i dreptatea sa, după care Dumneei Med. tot nemulţămită arătându-se, şi judecata Divanului tot îngăduind-o, la nemulţămirea sa, nu s'au grăbit a da hotărîre, ci la cea de pe urmă s'au hotărît ca Dumneei Med. să mai rădice şi al patrule rând de hotarnici, cu cheltuiala dumisale, şi fiind fiiul D-sale aici la Divan, au ales pe dumnealui Banul Matei Milo, şi pe Slugerul Ioniţă Negrea, după a căreia alegere încă dela 17 a trecutei luni Iunie, prin cartea Domniei mele s'au orânduit, cu care boieri şi Clucerul Ioniţă Ganea s'au mulţămit. Acum fiindcă jăluitorul arată că Dumneei Med. ca una ce stăpâneşte moşia, nu are purtare de grijă a duce pe boierii rânduiţi ca să se facă sfârşit pricinii, şi el se află răbdând, pătimind de atâta vreme împresurare, pentru care cerşind dreptate, iată scriem D-voastră să rânduiţi ca toată dijma ce va fi pe locul de pricină, să se strângă, să stea la o al treilea mână până când Dumneei Med. va duce pe boierii cerşuţi la faţa locului ca să mai facă o cercetare, şi atuncia a cui se va dovedi că este acel loc, acela va lua şi dijma ».

Se vede că Ioniţă Gane avea trecere în Cancelaria domnească.

Porunci de asemenea natură se iscăleau de Marele Logofăt (vel Logofăt) şi se adresau ispravnicilor respectivi. Porunca aceasta a fost sigilată cu pecetea cancelariei, în mare grabă, fără să o fi iscălit vel Logofătul, a căruia iscălitură este pusă pe copertă, lângă pecetea roşie de ceară care lipeşte hârtia transformată în plic. Ordinul către ispravnici a fost încredinţat chiar Clucerului Gane. Adresa este aceasta: « Cinstiţi credincioşi boierii Domniei mele D-lor Dimitrie Ghica biv vel Spătar i Armagu Rafail, biv gd Logofăt, ispravnici de ţinut Sucevii cu sănătate să să de », şi în locul unde se pune de obiceiu numele oraşului în care trebue să se trimeată porunca, este scris: « Cluceriul Ganea ».

Pricina dintre Ioniţă Gane şi Smaranda Botez era cu privire la moşia Ciumuleşti de pe Moldova, în ţinutul Sucevii, şi din

alt document se învederează că la 17 Mai 1796 pricina încă nu se isprăvise. La acea dată se duc la Domnie Ioniță Gane și Mihai Gane, cari erau frați, și cu aceeași grabă capătă o carte domnească adresată direct pârîtei, care acuma nu se mai numea Zmaranda *Botezoai* ci Zmaranda *Kant*.

Adresa este așa redactată: « Scriem Domnia mea la Dumneaei Medelnicereasa Zmaranda Kant să să de cu sănătate », și apoi, în loc de orașul de reședință a Isprăvniciei, sau de satul unde locuia Smaranda, este scris: « Clucer Ioan Ganea, Sluger Mihai Ganea », iar cuprinsul scrisorii domnești este acesta:

« Scriem Domnia mea la Dumneei Med. Zmaranda Kant, sănătate. Pentru pricina de hotar ce iaste între moșia Dumitale Mădârjăcii și între moșia Ciumuleștii a Clucerului Ioan Ganea și a Slugerului Mihai Ganea ce sânt la ținutul Sucevii, după cercetările ce mai înainte s'au făcut la fața locului de către boerii rânduiți, Dumneta arătându-te nemulțămită, ai cerșut ca de iznoavă să margă Dlui Spătarul Lupul Balș, și după cercetarea ce va face vei rămâne în odihnă, carele mergând după cercetarea ce au făcut, cunoscând înpresurarea ce se făcea moșiei jăluitorilor, li-au dat mărturie și hartă, și tot nemulțămită arătându-te, ai făcut cerere ca să aibi voie a mai rădica și alți boieri, și tot ți s'au dat voie, rânduindu-se prin cartea Domniei mele pe Dlor Banul Matei Milo și pe Slugerul Ioan Negrea, pe cari boieri la alte pricini ce ai avut i-ai dus, iar la pricina ce ai cu jăluitorii n'ai vrut să-i duci, pentru care la trecuta lună ți s'au scris de către Domnia mea poroncă cu vade pără la mezul păresii, ori să duci la fața locului pe boierii ce i-ai cerșut, ori de ai ceva a răspunde să-ți triimeți vechil la Divan, și nici atuncea pe boierii rânduiți nu i-ai dus, ci trimițându-ți un vechil aice a cerșut vade pără la 10 a acestei luni, ca să vie să se dea sfârșit, care vade au venit și au și trecut, și Dta se vede că nicio purtare de grijă nu ai, urnind din vreme în vreme numai ca să aduci supărare și pagubă jăluitorilor. Deci iată și acum cu hotărîre ți se poroncește ca până la zece zile a viitoarei luni iunie, de mai ai ceva a răspunde, negreșit cu orice dovezi vei avea, ori singură să vii, sau vechil deplin răspunzător să-ți triimeți la Divan, ca să se judece cu jăluitorii, și după dreptate să se dea sfârșit pricinei, căci Dta din potrivă vei urma și acum, și nu vei veni, nici vechil îți vei trimetre, apoi să știi că fără altă prelungire, jăluitorilor se va da cartea Domniei mele de stăpânire, și pe urmă orice arătare vei face, nicio dreptate nu vei avea ».

1796, Mai 17.

Clucerul Ioniță, sau Ion Gane, era fiul Pitarului Miron Gane, căsătorit cu Maria Stroescu din Câmpulung, cu care primise

zestre o parte din moșia Ciumulești. Miron Gane a avut o fată, Maria, căsătorită cu Comisul Toader Brăescu, din care căsătorie au ieșit opt copii, între cari și o fată, Safta, soția lui Ionașco Carp.

La 1799, Iulie 10, Safta Cărpoae vinde lui Kiriak Borș, dela Bădiliță, străbunicul meu de pe mamă, o țigancă, și Ioniță Gane iscălește actul de vânzare al nepoatei sale că nu are nicio « trebuință a o răscumpăra », pe țigancă.

Actul, din colecția mea de documente, are următoarea cuprindere:

« Adeverez cu această scrisoare a mea la mâna Dumisale Kiriiaku Borș, precum să se știe că de a mea bună boie am vândut Dumisale pe Anița țiganca, fata lui Mihalachi țiganu, în 200 lei, adică două sute lei, din care bani am luat 146½ lei bani gata, și de 55½ lei am luat fân și grâu, și i-am luat toți banii deplin după tocmeala ce se arată într'acest zapis, și i-am dat țiganca să-i fie dreaptă roabă a dumisale, fiind din drepți țiganii mei, ce i-am avut de zăstre, și nimeni să nu fie volnic a o răscumpăra niciodată, și pentru credință m'am iscălit cu mâna mea».

1799 iulie 30.

Safta Cărpoae.

«Și eu am scris cu zisa dumisale cucoanei Saftei și sânt martur care spre credință am iscălit».

Ioniță Tacu.

« Fiindcă această țigancă este din drepți țiganii *nepoatei Saftei*, și eu neavând trebuință a o răscumpăra, am iscălit».

Ion Gane Clucer. »

Ioniță Gane a avut șase copii, între cari a trebuit să se împartă averea părintească. Pe unul dintre ei, *Ianacachi* sau *Enachi*, îl găsim având parte în moșia Bădelița, pe Siret, în județul Sucevii, pe care o avea arendată Căminarului *Constantin Hârlescu*, ginerele Căminarului Ioniță Grigoriu din Folticeni, și cumnat cu *Iancu Borș*, fiul lui Kiriak, pomenit mai sus.

La 20 Septemvrie 1828, Hârlescu cesionează contractul de arendare « cumnatului » său, Stolnicul *Petrache Borș*. Il socotea cumnat, pentrucă Petrache Borș, era frate cu Iancu Borș, legiuitul său cumnat, ginerele Căminarului Ioniță Grigoriu.

Din actul ce urmează (act din colecţia mea), se constată că Spătarul Enacache Gane avea aşezare temeinică pe moşia Bădeliţa:

«Parte de moşie a Dsale Spatar Enacache Gane, din Bădeliţă, ce am cumpărat-o eu dela Dlui, pe trei ani, în puterea contractului ce şi eu am dela Dlui, am vândut-o şi eu Dsale cumnatului Petrachi Borş, Stolnic, cu ponturile în gios arătate:

1-iu. — Vânzarea are a se urma dela 829 April 23, păr la 832 April 23.

3-le. — *Casele boereşti* cu ograda şi *alte binale*, să aibă a le întocmi, şi ce a cheltui are a se scădea, precum şi crâşmele ce au fost să se întocmească, aducându-se în bună stare, cu izvod anume de ce au cheltuit, se va scădea. ...

1828 Octonvre 20.

La 1832, Spătarul Ianacachi Gane era *člen* la Giudecătoria ţinutului Sucevii.

Urmând o judecată între Paharnicul *Alexandru Paraschiv*, proprietarul moşiei Stolniceni, şi între Pităreasa *Ileana Borşoaia*, văduva lui Kiriak Borş, pentru împresurarea ce i se făcea moşiei acesteia, Criveştii, Paraschiv cere Logofeţiei cei mari a Justiţiei să îndepărteze dela judecata pricinii pe rudele Pităresei, şi Logofeţia, la 2 Noemvrie 1832, scrie Giudecătoriei ţinutului, despre jalba lu Paraschiv: «...fiindcă două din členuri Slugerul *Fotache Ciurea* este frate, şi Dumnealui *Spătar Ganea ginere de nepoată de frate* a D-sale Pităresei, cere să se rânduiască alte obraze în trataţia pricinii, cari să fie străini către amândouă părţile. Deci fiindcă după luările aminte ce au urmat, Logofeţia au aflat, în cuprinderea reglementului, că ginerele de nepoată, precum şi D-lui Spătar Gane, nu poate fi depărtat din presudsfie, apoi se încredinţează acea Giudecătorie că prezidentul ei şi členul D-sale, Spătar Gane, să urmeze trataţia şi să deie cursul legiuit pricinii, socotindu-se depărtat numai Dumnealui Slugeriu Ciurea» (document din colecţia mea).

Ce fel de înrudire era aceea: *ginere de nepoată de frate?*

Iată: *Vasile Ciurea* dela Tâmpeşti, sat în hotar cu târgul Folticenilor, din căsătoria cu *Maria*, fiica lui *Ursache Davidel,* a avut şase copii, între cari pe *Ileana*, căsătorită cu Kiriak Borş, aceea care era în judecată cu Alexandru Paraschiv, şi

un fiu *Tudorache Ciurea*, căsătorit cu *Elisabeta*, fiica Jicnicerului *Sandu Vârnav*. Acest Tudorache a avut trei fete: *Nastasia*, măritată cu *Iordache von Vărnav*; pe *Ecaterina*, soţia Cavalerului *Constantin Stamati*, poetul Basarabiei, şi *Zoiţa*, măritată cu *Ianacache Gane*. Astfel Zoiţa Gane fiind nepoată de frate Ilenei Borşoaei, Ianacache trecea drept ginere de nepoată de frate al acestuia.

Inrudirea aceasta a Spătarului Gane cu Pităreasa Ileana nefiind dintre acele prevăzute de reglement, ca el să poată să fie recuzat ca judecător, prezidentul Giudecătoriei ţinutului Sucevii scrie Stolnicului Petrache Borş, fiul şi vechilul Pităresei, la 5 Noemvrie 1832: «După deslegarea ce s'au primit dela Logofeţia cea mare, prin cartea din 2 a următoarei luni, subt No. 7238, ca prezidentul acestei Giudecătorii împreună cu un člen, anume *Spatarul Gane*, să urmeze trataţia pricinii următoare între încredinţătoarea dumitale cu dumnealui Paharnicul Alecu Paraschiv, pentru împresurarea moşiei Criveşti de către Stolniceni, s'au şi făcut cunoscut D-sale Paharnicul ca să păşească întru înfăţoşare. De aceasta se face şi D-tale poftire ca totodată cu Dumnealui Pah. să vii şi D-ta, spre a se urma cea înainte lucrare».

La 11 Aprilie 1833, Giudecătoria compusă din Spatarul Andrei Başotă şi Spatarul Gane, dă sfârşit pricinii, «încheind a sa socotinţă că Dumneei Pităreasa Borş îi rămâne dreptate a se îndestula cu locul împresurat de Stolniceni».

* * *

Un foarte lung şi frumos hrisov domnesc, din Muzeul Folticenilor, cu data de 29 Ghenar 1838, hotărăşte pricina dintre Spatarul *Enacache Gane* şi fratele dumisale Căminarul *Costache Gane*, proprietarii moşiilor Ciumuleşti şi Calna, ce au împărtăşire şi în moşiile Bărăşti şi Costeşti, şi între *Vasile Morţun* şi *Constantin Hârlescu*, proprietarii moşiei Cămârzani, pentru împresurare.

Hrisovul acesta, în care sunt citate toate documentele moşiilor pentru care se făcea judecata, şi care au slujit la deslegarea pricinii, se încheie cu această adnotaţie: «Director

Departamentului Dreptății, din porunca prea înălțatului Domn am scris tot hrisovul acesta în care sunt patru pol [1]) fețe scrise curat fără nicio întocmire sau răsătură, sfăruindu-se și supt pecetea Logofeției Dreptății pecetluindu-se capetele șnurului. 1838. Ghenar 31. Eșii ».

Urmează iscălitura Directorului, un Spatar.

* * *

Incepuse procesul pulverizării moșiilor boierești, în toată Moldova, și deci treptata sărăcire a moștenitorilor între cari se împărțeau moșiile agonisite din bătrâni. Fiii lui Ioniță Gane au trebuit, în mod fatal, să aibă și ei aceeași soartă.

Costache Gane, imitând pe mulți alții, a dezertat din Ciumulești, leagănul părintesc, pentru a duce vieața de oraș, care cerea cheltuieli mari, cu bani cari trebuiau împrumutați, și deci necesitatea de a-și arenda moșia, pentru a putea plăti datoriile.

S'ar părea că primul creditor al lui Costache Gane a fost fratele său *Matei*, care a trebuit să puie un sechestru pe veniturile debitorului.

O chitanță din 14 Noemvrie 1845, semnată de *M. Gane*, cuprinde: « 106 adică una sută șasė galbeni am primit dela dumnealui Căminar Filipovici, câștiul Sfântului Dimitrie a părții de moșie Ciumulești a frate-meu Costache, pentru care *în sama secvestrului în despăgubire datoriei cătră mine* i-am slobozit această adeverință ». (Document din colecția mea).

In același an, însă, la 10 Aprilie, Comisul Costache Gane, obținând deslegare dela Giudecătoria ținutului Sucevii, arendează, prin licitație, lui *Gheorghe Calimnos*, încă pe un an, părțile sale « din moșia Ciumuleștii cu celelalte ce sunt în hotar », cu preț de 212 galbeni pe an, dându-i și « dritul pădurii ce are această proprietate în pădurea de pe moșia Manole ». (Document din colecția mea).

Datoria lui Costache Gane către fratele său Matei se vede că mai mult creștea pe fiecare an, și nu se putea acoperi din arenda moșiei, și Matei este nevoit să ofere o arendă mai mare

[1]) Jumătate.

decât foștii arendași. Prin contractul din 16 Martie 1847, Matei Gane cesionează Căminarului Ioan Filipovici « posesia » părților din Ciumulești ale fratelui său, pe vreme de un an, începând dela 23 Aprilie 1847, cu preț de 270 galbeni pe an. Se urcase arenda cu 58 galbeni pe an. (Document din colecția mea).

Cam câtă sumă datora Costache Gane fratelui său Matei, nu se știe; în 1847, însă, venitul moșiei era « secvestruit » tot de Matei.

Contractul de arendare intervenit între frați expirase, și Costache ceruse iarăși tribunalului învoire ca să arendeze moșia. Divanul apelativ nu se grăbea să trimeată tribunalului lucrarea respectivă, și atunci Costache Gane, trecând peste formele legale, arendează moșia tot Căminarului Filipovici.

Ajunsese Septemvrie 1847, și Divanul apelativ tot nu trimesese tribunalului din Folticeni lucrările privitoare la arendarea moșiei lui Costache Gane; pentru a se pune la adăpost de neplăcerile ce ar fi putut să îndure, Gane adresează tribunalului următoarea cerere:

Către cinstita Giudecătorie a ținutului Sucevii.
Comisul Costache Ganea
Jalobă.

Așa precum della pricinei mele de moșie prelungește a se triimite de către Divan, în această Giudecătorie, după care urma apoi a se înposesui partea mea de moșie ce am cu cele alăturate părți prin mezat în posesie, pe an viitor, apoi pentru ca nu din această pricină să se poată prileji pagubă în venitul lor când nu s'ar înposesui, din toamnă, pentrucă posesorul n'ar avea arăturile trebuitoare făcute din toamna acestora, spre a feri o asemenea pagubă, m'am alcătuit cu dumnealui Căminar Ioan Filipovici, și i-am dat în posesie pe anul viitor, cu preț mai folositor, adică cu trei sute zece galbeni, cu care lucrare mulțămit rămăind și D. Aga Matei Ganea, ce este secvestrat pe aceste părți, după cum se va vedea prin contract. După datorie supun această știință cinst. Giudecătorii, spre a fi cunoscută suma banilor cu care am a mă scădea din banii ce am a mai da D. Aga Matei Ganea.

1847 Sept. 19 zile.»

Cu toate încercările pe care le făcea Costache Gane ca să-și achite datoriile, nu izbutea, și ne mai putând rezista, vinde Sărdarului *Neculai Beldiceanu* partea lui din moștenirea părintească.

« Zapisul de veşnică vânzare », din Muzeul Folticenilor, cu data de 10 Noemvrie 1847, ne dă oarecare informaţii interesante: « Prin care iscălitul mai gios Costache Gane, biv vel Comis, ştiut fac şi încredinţez că având eu moştenire părinţască nişte părţi în trupurile moşiilor Ciumuleştii, Bărăştii, Calna şi Costeştii, dela ţinutul Sucevii, care toate acele părţi sunt alese într'un hotar şi osebite despre părţile sin-părtaşei mele Dumneei Spătăreasa *Zoiţa*, soţia răposatului mieu frate Spatar Enacache Ganea, şi care părţi, după măsurătoarea ce li s'au făcut, cuprind întindere de patru sute una fălci cincizeci cinci prăjini, cum anume se arată la învoelile din 6 şi 9 fevruarie 1840, urmate între mine şi răposatul fratele mieu; aceleaşi părţi în mărgenita cătime însemnată mai sus şi alese în plasa despre amiazăzi prin stălpire de către Giudecătoria ţinutului Sucevii întru despărţire de pământul cumnatei mele Dumneei Spătăreasa Zoiţa Gane, se megieşesc la capătul de Răsărit pe culmea dealului cu moşia Movilenii, proprietatea fratelui mieu D-lui Aga Matei Gane, la capătul despre Apus în prundul apei Moldovei, mărginindu-se cu părţile din moşia Bărăştii a sfinţiei sale iconomului Iftimie Stamati, potrivit glăsuirii pomenitelor învoieli, iar la coasta despre miezul nopţii se hotărăsc cu părţile din Bărăşti şi Costeşti, ce sunt împărţitoare între dumnealui Constantin Hârlescu şi între urmaşii săvârşiţilor din vieaţă Vasile şi Mihalache fraţi Morţuneşti... ».

Preţul vânzării este de 4920½ galbeni « olando-împărăteşti blanci », neintrând în vânzare « nici preţul aşezării părinţăşti şi a moarii din sat aflătoare pe apa Şomuzului ce mi se cuvine prin învoiala săvârşită cu răposatul fratele mieu Spatarul Enacache Gane ».

Pe acest act de vânzare, sub iscălitura « Kostache Gane Comis» lângă care este aplicată şi pecetea cu fum, urmează următoarele: « După poftirea ce ni-au făcut dumnealui Comis Costache Gane, nouă rudelor dumisale, ca să adeverim acest act de vânzare ce au făcut părţilor sale de moşii, pe acest temeiu încredinţăm cu a noastre iscălituri că alcătuirea cuprinsă prin acest act este făcută cu buna voinţă şi priimirea D-sale vânzătorului », şi iscălesc:

K. Karp, martor;
Zoița Gane, Spăt., martor;
Dimitrie Gane, Spăt., martor;
Grigori Gane, Comis, martor;
Aga Iordache Hermeziu, martor. »

Urmează apoi adausul Agăi Matei Gane:

« Și așa precum eu mă găsesc proprietarul moșiei Movilenii ce se megieșește cu aceste părți de moșie ce se vând, apoi spre a nu putea suferi vreo înpresurare cu prilejul acestei vecinice vânzări, publicației să-i urmeze că despărțirea și grănițuirea să se cunoască de către dumnealui cumpărătorul între Movileni și părțile ce trec în vânzare, linia dreaptă din mijlocul movilei mari găunoase ce este deasupra dealului satului Cămârzani, și în gios păr în movila din dumbravă, ce-i zic movila dela colțul viei, și cu această condiție urmând, această vecinică vânzare, apoi și iscălitura mea de martor va avea acei valoare ».

Este de însemnat că toți Găneștii din acest act iscălesc *Gane* și nu *Ganea*, cum scriu diferiți scriitori ai actelor anterioare.

Costache Gane își vinde moșia pentru a-și plăti datoriile. In actul acesta de vânzare se stipulează că din suma de 4920½ galbeni, prețul vânzării, « cumpărătorul dator este a depune acum în cinstitul Divan suma de 4000 galbeni, în plata datoriilor mele despre care urmează a să răfui ».

Intre Costache Gane și cumnata sa Zoița intervenise o învoială, la 2 Noemvrie 1851, prin care, drept despăgubire a prețului așezării părintești, și morii și altor acareturi de pe moșia Ciumulești, pe care Spătăreasa urma a i le plăti cu pământ din părțile moșiei sale, « ce are în numitele siliște » Ciumulești, Bărăști, Calna și Costești, a luat în stăpânire acele părți, în întindere de 40 fălci, pe care la 28 Noemvrie 1851 le vinde tot Căminarului Neculai Beldiceanu, cu preț de 490 galbeni « zimți ». (Document în Muzeul Folticenilor).

Căminarul *Neculai Beldiceanu* este tatăl cunoscutului poet și arheolog *Neculai Beldiceanu* din Iași, născut în satul Preutești, din apropiere de Folticeni.

Despre un alt fiu al Banului Ioniță Gane, despre Căminarul *Dumitrache Gane*, știm că a ținut în arendă o moșie din județul Botoșani, pentru care, în 1835, a avut o judecată cu G. Lambrino, după cum lămurește următorul act:

Enstrucţie

«Proţăsul iscat între mine şi Dlui Căminar Dumitrache Gane, fiind de cinci soiuri se şi mărginesc pretenţiile mele în cinci condeie, anume:

No.	Lei	
1-iu.	6878	pagubele vitelor din pricina nelegiuitului secvestru pus pe averea mea, însă: 3943 din oi 2935 din vitele mari 6878
2-le.	4000	cheltuiala ce am făcut şezând în Botoşani un an de zile numai pentru desfacerea vitelor.
3-le	3175	34 parale după osebit izvod de pagube pentru lucruri prădate i pâine tij şi stricată, care sumă de bani s'au scăzut din 3975 lei 34 parele după jaloba mea.
4-le.	400	să-mi plătească Dlui Căminar Gane banii pădurii pentru lăcuitori, precum glăsueşte învoiala, care dovadă cum că am a lua acei bani dela lăcuitori, se lămureşte din localnica cercetare urmată de către comisia isprăvnicească ce se află alăturată la dellă.
5-le.		să-mi înapoieze moşia în stăpânire pe un an ce m'am înşelat a o da prin învoială, care învoială s'au prihănit de Dlui Căminar şi de însuşi vechilul Dsale, samavolnicindu-mă atât pe averea mea cum şi pe stăpânirea moşiei ce mi-au luat-o din mână mai înainte de termen, care sau moşia în stăpânire sau diaforaua preţului « pretenderisăsc ».

«Aşa dar în puterea formalnicei vechilimele ce au priimit dela mine Dlui Pah. Costachi Grigoriu va avea, drept pusul, această lămurire a iscăli mulţămire sau nemulţămire din partea mea, adică dacă vreun soiu de pretenţie din ponturile mai sus, se va hotărî de către giudecată în favorul meu, cu deplină satisfacţie pentru mine va iscăli mulţămire, iar dacă întrucât de puţin nu va fi potrivită hotărîrea giudecăţii, cu pretenţia mea, va iscăli nemulţămire, binevoind a-mi triimete şi jurnalul».

G. Lambrino. 1835 Avgust 28, în Folticeni.

(Document din ale lui G. A. Văsescu din Botoşani).

* * *

Spătarul *Mihai Gane*, frate cu Ioniţă, a fost proprietar al unei moşii pe valea Şomuzului Mic, din judeţul Sucevii, moşie care şi astăzi îi poartă numele: *Găneni* sau *Pleşeştii-Ganii*, care se mai numea şi *Chitic*.

Mihai Gane este un nedreptăţit, în judeţul lui.

Catedrala oraşului Folticeni, biserica « Adormirea Maicii Domnului », are o pisanie în care se spune că a fost zidită din temelie « din averea răposatului Mihai Gane, la 1827 », iar în interiorul bisericii, pe un perete, este zugrăvit chipul nepotului său, *Matei Gane*, care trece drept întemeietorul bisericii.

Documentele ne spun altfel.

Mihai Gane a murit la 17 Mai 1826, iar în testamentul său, făcut încă la 15 August 1825, nu pomeneşte nimic despre biserica pe care ar fi intenţionat să o zidească în Folticeni, şi averea şi-o lasă în uzufructul soţiei, după moartea căreia va trece în stăpânirea nepotului Enacache, lăsând şi nişte legate: mănăstirii Neamţului partea sa din moşia Pleşeşti, şi mănăstirii Văratecul viile dela Şorogari, judeţul Iaşi.

Dacă Mihai Gane moare în 1826, din ce fel de avere a lui s'a zidit biserica în 1827, când în testamentul ce a lăsat nu este nicio dispoziţie în această privinţă?

O singură explicare este logică: biserica a fost zidită de Mihai Gane pe când era în vieaţă, înainte de a-şi fi făcut testamentul, deci înainte de 15 August 1825. El a înzestrat-o şi cu oarecare imobile din Folticeni, producătoare de venit, imobile care, în 1845, erau în stare de ruină, şi creştinii din oraş se chibzuesc să găsească mijloace pentru « *înfiinţarea* acareturilor la loc în bună starea ». (Arhiva Statului Iaşi: Ministerul de Externe, dosar Nr. 2247, fila 3).

Biserica zidită şi înzestrată, ctitorul ei nu-i mai purta grija, prin testamentul ce lăsa, şi cu drept cuvânt.

A avut şi Matei Gane un rost în conducerea bisericii acesteia. Ca nepot al ziditorului bisericii, a fost epitropul ei; în această calitate i s'a dat împuternicire de către boierii şi neguţătorii din Folticeni, întruniţi la 2 Decemvrie 1845, ca să ceară dela cei în drept să ajute Epitropia bisericii « ca să poată şi ea înfiinţa la loc risipitele binale de pe locul ei din acel târg, din a cărora chirie să-şi poată întâmpina neapăratele cheltuieli de care se găseşte de istov lipsită ».

Epitropul Matei Gane adresează Domnitorului următoarea cerere:

Prea înălţate Doamne,

«Inălţimea Voastră, adevăratul părinte al Obştiei, binefăcătorul şi sprijinitorul săracilor, şi mai ales către sfintele lăcaşuri, din numărul cărora se găseşte şi biserica cu hramul Adormirei din târgul Folticeni, despre a căreia adevărată poziţie spre desăvârşita încredinţare, cu umilinţă Epitropia supune alăturata mărturisire de hărăzire a boierilor şi neguţitorii creştini localnici, rugându-vă cu toată supunerea ca să vă milostiviţi a lua în consideraţie buna şi creştineasca lor faptă şi a poronci locului competent slobozirea acelor bani, adunaţi şi rămăşiţuri care se socotesc peste tot ca la 300 şi mai bine galbeni, şi măcar deşi această sumă nu poate fi îndestulă *spre înfiinţarea a nişte acareturi aducătoare de venituri*, dar Maica Domnului care au deschis acest prilej nu va uita nici pentru altele a le îndeplini, iarăşi prin ajutorul şi îndurarea Inălţimei Voastre, pentru care biserica nu va conteni a o ruga spre a vă dărui împlinirea dorinţelor, fiind obşteşte cunoscut că nu aveţi mai dorit şi mai plăcut decât numai a face bine.
Prea plecat şi supusă slugă

Matei Gane Spătar
Epitrop.»

Se cerea învoirea ca banii strânşi, din impozite, pentru şoseluirea drumurilor care străbăteau oraşul, cum s'ar zice străzile, şi din care un rest rămăsese necheltuit, să fie «hărăzit» pentru biserică. Domnitorul Mihai Sturza a admis cererea şi epitropul Gane a ridicat suma, pe care a întrebuinţat-o în interesul bisericii. (Un dosar fără titlu şi fără număr din arhiva Primăriei Folticeni).

Matei Gane, tatăl scriitorului Nicu Gane, s'a însurat cu o folticeneancă: Rucsanda, fata Căminarului *Ioniţă Grigoriu.*

Despre familia mamei lui Nicu Gane, se cuvine să se dea la iveală tot ce se ştie despre dânsa.

Pe la 1650 trăia, în satul *Năneşti* pe Siret, în ţinutul Putnei, un răzăş bogat: *bătrânul Văsescu*, părinte a patru copii: *Sofronie*, *Neculai*, *Togan* (sau *Toia*) şi *Ioniţă*. Acesta din urmă a avut trei feciori: *Radu*, *Simeon* şi *Grigoraş*, iar Grigoraş, vornicul satului, din căsătoria cu *Ştefana*, a lăsat patru urmaşi: *Vasile*, *Ioan*, *Sandu* şi *Petru*.

Oricât de mare ar fi fost răzăşia bătrânului Văsescu dela 1650, fărămiţată între aţâţi moştenitori, partea fiecăruia trebue să

fi fost așa de micuță, încât răzășii viețuitori pe la începutul veacului trecut nu mai puteau să trăiască în satul lor, decât doar în sărăcie, sau în mare strâmtorare.

Un amănunțit arbore al familiei, alcătuit cu prilejul unui proces la tribunalul Putnei, în veacul trecut, arată cum urmașii celor patru fii ai bătrânului Văsescu au umplut satul Nănești cu un prodigios număr de strănepoți și răstrănepoți, purtând diferite nume de familie, și având diferite situații sociale. Găsim, de pildă, întemeietori ai familiilor: Tudor, Soare, Bordeiu, Steclaru, Olariu, Petică, Ceraru, Caraiman, Hâncu, Ghilic, Bechia, Curia, Vișan, Saghin, Moise, Trandafir, Toia, Vartic, Bou-roșu, Caigușu, Chiriac, Borșan, Marosin, Nistor, Vlad și altele, oameni cari, ei sau urmașii lor, erau dascăli de biserică, preoți, cojocari, olari, și alții reduși la simpli țărani lucrători de pământ, dintre cari unii vor fi având urmași până astăzi.

Unul dintre Văseștii care a izbutit să plutească deasupra celora ce se cufundaseră cu trecerea vremii, a fost *Petrea*, fiul lui Grigoraș, care, la moartea lui în 1812, închisese ochii cu satisfacția că putuse să-și scape fiii din naufragiu și să-i vadă porniți pe drumul îmbogățirii și al boieriei.

Petru, urmând pildele altora, își lepădase numele de familie *Văsescu* și acuma se numea *Grigoriu*, după *Grigoraș*, numele de botez al taălui său.

Unul dintre fiii lui Petru Grigoriu s'a călugărit, luând numele de *Isachie*, iar ceilalți trei: *Ioniță*, *Iordache* și *Costache Grigoriu*, au ajuns tocmai în Folticeni, unde s'au căsătorit, au fost boieriți și au avut rosturile lor.

Ioniță Grigoriu, probabil cel mai în vârstă dintre frați, având protecție la Curtea domnească, a fost numit sameș la Suceava, adică la Folticeni, și la 1818 a primit rangul de Clucer, apoi a fost făcut Căminar de Ioniță Sturza Voevod, și a murit cu boieria de Spătar.

Alți doi frați: *Iordache Grigoriu* (1788—1828) și *Costache Grigoriu*, mort în 1836, au fost aduși de Ioniță în Folticeni, unde s'au gospodărit și au trăit până la sfârșitul vieții lor.

In Folticeni, Ioniță Grigoriu s'a căsătorit cu *Zoița*, fata lui *Pavăl Mănescu*, și au avut cinci copii, și anume:

Catinca, măritată cu Banul *Iancu Borş*; *Profira*, măritată cu *Alecu Stamati*; *Alecu Grigoriu*; *Dimitrie Grigoriu* şi *Rucsanda*, măritată cu Spătarul *Matei Gane*, tatăl scriitorului nostru.

Fiind om cu stare, Căminarul Ioniţă Grigoriu şi-a dat băieţii la învăţătură, i-a trimes apoi la Paris, unde au urmat cursurile Facultăţii de drept şi s'au întors titraţi în ţară, au intrat în magistratură [1]) la tribunalul din Folticeni şi au tot înaintat în grad, ajungând la Curtea apelativă din Iaşi şi chiar în Divanul domnesc. Dimitrie se statorniceşte în Iaşi, iar Alecu se stabileşte în Botoşani, unde se însoară cu Maria Baltă.

In 1859 s'a înfiinţat Comisia Centrală din Focşani, a căreia menire era să întocmească proiectele de legi de interes comun amânduror Principatelor şi, în acelaşi timp, să revizuiască legile de interes local, să le puie în concordanţă cu legile nouă ce se vor întocmi, pentru a se unifica legislatura amânduror ţărilor.

Comisiunea aceasta se compunea din 16 membri, dintre cari opt moldoveni şi opt munteni. Alecu Grigoriu fiind unul dintre puţinii moldoveni cu carte, de pe vremuri, la 10 Aprilie 1859 a fost numit membru în Comisia Centrală.

Pe când se desbătea, în Comisiune, proiectul de Constituţie, în şedinţe publice, Alecu Grigoriu observă că un călugăr din asistenţă, îşi ţinea privirile mereu aţintite asupra lui. Obsedat, se adresă călugărului, şi începu, între ei, o convorbire cam aşa:

— Nu vă supăraţi, că vă întreb: cum vă cheamă pe d-voastră?
— Alecu Grigoriu.
— De unde sunteţi d-voastră?
— Din Folticeni.
— Şi părinţii d-voastră tot din Folticeni sunt?
— Nu; tatăl meu este din Năneşti, de aici din apropiere de Focşani.

[1]) Alecu Grigoriu, la 27 Februarie 1846 este numit člen la Giudecătoria Sucevii, în locul fratelui său Sărdarul Dimitrie Grigoriu care s'a ovolnitu » (a demisionat); la 26 Noemvrie 1847, Alecu Grigoriu este făcut Căminar; la 9 Noemvrie 1848 demisionează din funcţia de člen, şi în locul lui este numit Mihalache Botez; la 25 Septemvrie 1850 este numit prezident la Giudecătoria Neamţ, în locul Agăi Alecu Donici, numit člen în Divanul de Apelaţie; la 8 Iunie este numit prezident la Iaşi, în locul fratelui său Dimitrie, numit candidat în Divanul domnesc, şi la 11 Iunie 1853, Alecu Grigoriu este recunoscut avocat în pricini de judecăţi civile. El a fost şi ministru în primul cabinet al lui Cuza-Vodă.

Călugărul s'a înviorat la față, și prinzând la îndrăzneală, îi spuse:
— Cucoane, nu vă supărați, dar dacă sunteți de locul d-voastră din Nănești, apoi familia d-voastră se cheamă *Văsescu*, nu *Grigoriu*. Eu am bănuit că sunteți de ai noștri; semănați cu Văseștii din Nănești. Sunt și eu Văsescu.

Nu ar fi exclus ca acest călugăr să fi fost însuși monahul Isachie, fratele Căminarului Ioniță Grigoriu, deci unchiu drept al lui Alecu.

Cercetările întreprinse de Alecu Grigoriu l-au convins că afirmările călugărului sunt adevărate, și l-au determinat să-și reia străvechiul nume al familiei, Văsescu, ceea ce au făcut și fratele său Dimitrie și verii săi primari: *Iorgu Văsescu* (1826—1916), fiul lui Iordache, cum și *Alecu* și *Nicu Văsescu*, fiii lui Costache, toți din Folticeni.

Scena dela Comisia Centrală din Focșani, mi-a povestit-o vărul meu *George A. Văsescu*, din Botoșani, fiul lui Alecu.

El, pe când era ofițer de artilerie, dela școala din Fontainebleau (Franța), făcând o manevră la Focșani, s'a repezit până la Nănești unde a găsit, în țințirimul bisericii, urme din grilajul dela mormântul în care-și trăia vieața de veci, străbunicul său Petrea Grigoriu, și a dat și peste bătrâni, rude de ale lui, pe cari nu s'a ferit să-i recunoască de neamuri.

George A. Văsescu mi-a încredințat o ladă întreagă cu documente, pe care le-am răsfoit, și am copiat pe acele privitoare la familia noastră. Când i le-am restituit, i-am propus să le dăruiască Academiei Române, ceea ce mi-a făgăduit că va înfăptui. Bolnav fiind, s'a dus la Paris, unde a suferit o operație delicată și a murit.

* * *

Matei Gane, tatăl nuvelistului, născut la 1789, în Ciumulești, se stabilește în Folticeni, și abia la vârsta de 48 de ani, în 1837, se gândește că i-a venit vremea de însurătoare.

Aleasa lui a fost *Rucsanda*, una din cele două fiice ale Căminarului Ioniță Grigoriu.

Cu data de 16 Iulie, Matei Gane se adresează Căminarului, cu următoarea scrisoare, care se păstrează în Muzeul Folticenilor:

«K. K. Ioniţă,

«Şi eu şi K. K. Rucsăndiţa dumneavoastră avem plecare a ne însoţi. Dacă este şi a dumneavoastră bună voinţă, te rog ca să ştiu şi câtimea zestrei dumisale, pentru care dacă nu v'aţi scumpi (precum cred că vă veţi filotimisi), urmând şi vroinţa lui Dumnezeu, fără prelungire s'ar săvârşi.

Eu nu am vroit a întrebuinţa întru aceasta o străină mijlocire, căci acest predmet fiind tare delicat, nu sufere lăţire de vorbă; de care te şi rog ca să nu mai treacă şi în al treile ştiinţă».

Iulie 16.

Plecat slugă
Mateiu.

După trei ani, la 7 Mai 1840, soţii Gane se separă «vremelniceşte cu înscrisuri din partea amânduror părţilor», «întâmplându-se între dânşii neunire cu pricini nedovedite».

La 25 Aprilie 1844, Căminarul Ioniţă Grigoriu face o cerere către «preasfinţitul Stăpân», pentru ca fiica sa Rucsanda să fie despărţită «bisericeşte», astfel concepută:

«Preosfinţite Stăpâne,

«Dela anul 837 am căsătorit pe o fiică a mea Rucsanda cu dumnealui Comisul Matei Gane, şi vieţuind împreună pără la anul 840, s'au găsit atunci cu un copil făcut şi cu unu îngreunată, atuncea întâmplându-se între dânşii neunire cu pricini nedovedite, au scos-o din casă şi s'au desfăcut vremelniceşte cu înscrisuri din partea amânduror părţilor, arătătoare pentru cuvânt din feciori şi cuprinzătoare numai pentru un copil *Neculai*, iar unul născut în urmă nu este pomenit în scrisoarea desfacerei, şi osebit iarăşi prin acele scrisori de învoială sânt (sineturi?) la soţia sa de 20.225 lei, din care aceste câteva din condeie s'au văzut de atuncea pridăcite, dar s'au priimit aşa cu o nădejde că poate la urmă iarăşi se vor învoi. Apoi fiindcă au trecut patru ani, o îndestulă vreme de atuncea, şi nici într'un chip nu urmează vreo nădejde, mă rog plecat preosfinţiilor Voastre să faceţi bunătate ca să se facă cercetare în fiinţa amânduror părţilor, şi dacă nu va fi chip de unire, să se despărţască bisericeşte pentru totdeauna, şi acele daruri prihănite şi condeie rele care se nesocotesc împotriva ipovolului, să le îndeplinească cu numărătoare în naht».

1844 Aprilie 25.

Se discutau, între soţi, chestiunile mărunte cu privire la desfacerea căsătoriei, şi mai cu seamă acele relative la înzestrarea şi creşterea copiilor. Era vorba, de sigur, şi de cei 20.225 lei

« hărăziți » de Gane, de care face mențiune Ioniță Grigoriu în jalba către presfințitul. Socoteala acestei sume se păstrează, într'un original scris de mâna Căminarului, care are cuprinderea următoare:

Socoteala a 20.225 lei hărăziți de dumnealui Comis Gane prin hărtia de despărțenie din 1840 Maiu 7.

Suma datoriilor. Dați	Suma ce au eșit bună	Suma ce au eșit rea	
Lei Par	Lei Par	Lei Par	
2100	1695	105	Bercu Croitoriu
490	200	190	Haim sin Bercu Croitoriu
1240	1000	240	Dlui Comis Iancu Botez
2600	1400	1200	Săndel Fuicariu
1200	—	1200	la sat Grămeștii
5600	2130	3470	dela droșca de Viena
900	—	900	3 suflete de țigani fugiți
2000	2000	—	un șal turcesc
1400	1065	355	un ceasornic de aur
1750	1400	355	trei inele dieamant
280	200	80	un gardirop
420	213	307	un bold de aur cu peruzele
245	—	245	un cumaș necroit
20225	11303	8847	

30000 i-am dat bani când s'a măritat după Dlui Comis Matei Gane
13550 dobândă pe 4 ani și 6 luni dela 840 Oct. 26 când s'au despărțit
2554 tij dobândă ce au tras Rucsanda dobânda dela datornici pe anul de pe urmă când s'au măritat la 846 ghenar 12.
12426 giuvaeruri, argintării, strai și lucruri din izvod de zestre spre împlinire somei de 42426 lei cuprinde izvod de zestre.
11303 ce s'au scos din darurile Ganii bez 8942 lei condeie rele arătate.

69833 se scad din acestea precum în gios se arată:

Lei	
8014	i s'au dat rânduri pentru cheltuială
1750	i s'au dat la măritare al doile
2554	au primit dobândă deadreptul dela datornici
2200	au priimit dela datornici din 11303 lei din dăruirea Ganii
14518	

55315

Perilipsis

Lei	
57262	înzăstrare
55315	au avut
1947	trec prezent dela mine.

Este aceasta o socoteală a tatălui, dată fiicei sale, mult mai târziu după despărţenia de Gane, din care se vede care a fost în realitate, valoarea donaţiunii ce făcuse, soţiei sale, la despărţenie.

Tratativele cu Gane, când trebuia să intervie divorţul prin biserică, se duceau prin intermediul unei a treia persoane. Această persoană era Economul Iftimie Stamati. Despre o propunere făcută şi modificată de Gane, îi scrie Rucsanda, tatălui său, Căminarul Ioniţă, astfel:

« Cu fiească supunere sărut mâna Băbacă,

Astăzi viind Iconomul la mine mi-au spus că Gane nu voeşte să treacă copilul în învoială, după cum însemnaţi Dumneavoastră. Şi totodată mi-au adus şi dela dânsul însemnare cum voeşte să se treacă, şi eu n'am priimit, şi dacă n'au voit după a matale, apoi fac şi eu o hărtioară pe care o triimet pe Iconomu şi în hărtia lui adaog un cuvânt pentru înzestrarea copilului, şi el îl şterge şi adaugă în urmă aceste cuvinte pe care o triimet să o vedeţi şi cu răportul, aşa dar cum veţi socoti aşa urmaţi, fiindcă are mare înţeles după ce se trece în învoială aşa după cum scrie el apoi să mă puie şi supt epitropie, fiind avere răsipitoare, voeşte să mă prindă cu chipul acesta prin învoială şi pe urmă să mă gioace.

A Dvoastră supusă fiică
Rucsanda.

844 iulie 27.

Vă rog să nu se piardă această hărtioară a Ganii, fiind cu slova lui, că poate să-mi slujască pentru ceva ».

* * *

In Ianuarie 1845 căsătoria pare să fi fost desfăcută. Cu data de 10 Ianuarie acel an este o listă, iscălită de Căminarul Ioniţă Grigoriu, a lucrurilor care au aparţinut Rucsandei, şi evaluarea lor, şi care — probabil — au constituit zestrea ei la căsătoria cu Matei Gane:

Lei	Păr.	
65	30	13 coți 3 șferturi adamască pentru salte, câte 5 lei salteaua
42		
142		2 oghialuri de matasă
27	14	plata pentru amândouă oghialurile
72		4 perine de puf
99	30	marțolin la perine 21 coți câte 5 lei
674	20	în 19 galbeni 3 bucăți pânză Olandă pentru așternut, 20 cămeși
80		o prostire cusută de așternut, 3 rânduri
50		altă prostire cu mijloace, de așternut
30		5 fețe de perină cu mijloace
375		23 prosoape, 4 cusute, 11 sade, 6 Olandă, 2 hasa cusute
356		în 44 șervete i fețe de masă
2144	14	
284		8 galbeni atlaz de salup
603	28	17 galbeni blană pentru salup
27	35	...la salup
14		pentru blănit
25		croitorului pentru salup
692		19 galb. și pol, 2 rochii cu toată cheltuiala lor
183	20	cumașul unei rochii de lustrin neagră
70	30	cheltuiala aceșteia rochii
77	20	rochie de șambru de muslin
79		o rochie de camelot
70		o rochie de bariz
568		16 galb. 2 rochii de aclaz și lustrin
95		altă rochie de muslin
48		un muslin de rochie necroit
66		o rochi de tulpan albă
266		7 galb. pol, manteluță de matasă
79	20	36 coți 3 șferturi hasa pentru 2 capote și 2 fuste
15	30	horbotă pentru capot
13	20	lucrul capotelor acestor de hasa
101		pe 15 părechi colțuni
30		3 părechi scarpi
22	20	opt părechi mănuși
10		o păreche papuci
17	20	o păreche ciboțele
22		o păreche encortoșari
10		o oglindă
18	20	brunzurele la ferești
7	20	bețele la ferești
120		4 fuste de tulpan cu horbotă și mijloc

60		4 fuste de hasa
42		7 batiste cu horbotă
3869	35.	
280		gardirop
213		bisacteaua
80		sâpitul
142		o buccea

Tot cheltueli

213		6 galb. o capelă
106	20	o capelă albă de...
106	20	o capelă albastră
142		4 galb. un baider de catife
38		un baider de bariz
40		o cămeşuică de batistă cusută
40		o pelerină de batistă albă cusută
70		o pelerin de catife
68		17 coţi horbotă câte 4 lei cotul
87		5 ibrişinuri, « fhir » şi camva pentru pungi
946	20	

Adunarea

2144	14	cheltuiala aşternuturilor
3869	35	străile şi alte
946	20	capele şi altele
115		alte lucruri
7675	29	cuprind lucrurile arătate a garderobului, a aşternuturilor şi a tacâmului mesei.

845 ghenar 11.

Ioniţă Căminar.

Matei Gane a locuit în Folticeni, în casa care a rămas după moartea sa, şi pe care am cumpărat-o eu dela Nicu Gane.

Această casă este construită dé bătrânul Gane, pe locul din Strada Mare a oraşului (astăzi Strada Regele Carol II), în faţa unei case mai mici, pe care a cumpărat-o, cu preţ de 4518 lei, în anul 1836, dela Paharnicul Iordache Grigoriu, fratele Căminarului Ioniţă, care peste un an a fost socrul lui Matei Gane. (Documentele dela Iorgu Văsescu).

Păstrez şi astăzi uşa dela intrarea de din dos, a casei, la locul ei. Pe uşă este această inscripţie: « 1843 septenbre mam mutat în casă ».

Matei Gane a mai avut o casă în Folticeni, pe Strada Sucevei, în care la 1854 se mută școala publică, pentru care i se plătea o chirie de 80 de galbeni pe an. (Arhiva Statului Iași. Ministerul de interne, dosar 1169, fila 28).

La 7 Aprilie 1858, Gane face o jalbă către Sfatul orășenesc, arătând că a vândut casa în care este școala, și cere ca pe ziua de 23 Aprilie « să mi se găsască casele deșărtate, pentru ca să poată intra în ele noul veșnic proprietar, fiind cunoscut onoratului Sfat că subiscălitul numai pără atunci au putut îngădui rămânerea școlii în acele case, și pără când și Eforia au slobozit plata chiriei ». (Același dosar, fila 580).

*
* *

Frații Grigoriu cari veniseră din Nănești în Folticeni, aveau, cu privire la bucățica de răzășie ce le mai rămăsese în Nănești, o judecată cu Vornicul Costache Konaki, care luase capătul moșiei de peste Siret, judecată pornită, în 1831, de Costache Grigoriu, în care interveniseră și alți răzăși din Nănești.

Matei Gane, care se ducea mai adesori pe la Iași, unde avea cunoștinți prin lumea cea mare, și cunoștea și pe Vornicul Konaki, fusese rugat de Costache Grigoriu să intervie pe lângă Vornic ca să puie capăt judecății, prin o bună înțelegere. Despre această intervenție, Gane îi scrie lui Grigoriu:

« Cu frățască dragoste mă închin Dumitale,

Am priimit dorită scrisoare Dtale și pliroforisindu-mă despre sănătatea Dtale m'am bucurat.

In pricina atestatului îți va spune Dtale Ciornei toate înpregiurările. Iar la Vornicu Konaki am fost eu singur asară, și găsind bună vreme i-am dat scrisoarea Dtale și i-am vorbit cele de cuviință, mi-au făgăduit ca să nu ai cea mai mică îngrijire că ar vroi să te înstrâmbătățască, și că făcând cercetare hărtiilor aceștii pricini, mă va chema însuși și-mi va spune hotărîrea.

Domnul Mircovici au fost la Iași și la mine n'au catadicsit a veni, să-i spui mă rog că am să-l pârlesc.

fevruar 2.

A D-tale frate și slugă

M. Gane, Căminar.

Adresa scrisorii este astfel făcută: « K. K. Costache Grigoriu, cu frăţască dragoste. Ceasornicul l-am dat la Ciornei căci cere doi galbeni de dres ».

*
* *

Din căsătoria cu Rucsanda Grigoriu, Matei Gane a avut doi copii: *Nicu Gane* şi *Matei Gane*.

In Muzeul Folticenilor se păstrează o scrisoare adresată de Matei, fiul, tatălui său Matei Gane, din străinătate:

868 August 9.

« Sărut mânile Babacă,

Tot astăzi v'am triimes o depeşă prin care te rog să-mi triimeţi 100 galbeni. Crede-mă, Babacă, că dacă nu aşi fi fost în mare nevoie de parale, nu te aşi fi mai supărat; dar când m'am răfuit aice la otel, am văzut că nu-mi ajunge ca să plătesc tot ce eram dator, de aceea ţi-am depeşat, fiindcă scrisorile întârzie tare pe drum. Eu cred că oiu mai şedea vro trei sau patru săptămâni; am început a cunoaşte oarecare prefacere în spre bine la boala mea; nădăjduesc că cu astă cură m'oi îndrepta.

Am vorbit cu doftorul dacă poate să-mi deie doftorii pentru un timp mai lung, ca să pot urma cura acasă; mi-au spus că se poate, decât ar fi fost mai bine dacă era o spiţerie omeopatică, căci atunci aşi fi avut mai proaspete doftoriile.

Am fost iarăşi bolnav de picior, m'au ţinut câteva zile în pat, şi asta m'au înapoiat mult din ceea ce eram în putere; tocmai când eram bolnav în pat, au venit şi frate-meu dela Ems, fără să-l aştept, eram singur în pat şi aveam dureri mari, şi venirea frate-mio, pe neaşteptate, mi-au făcut aşa mare bucurie, încât pare că mi-au alinat durerile. El încă îi tot aice, peste 3 zile pleacă în ţară cu Nicu Casimir. Acum m'am îndreptat la picior, decât sânt cam slab de şederea în pat.

Când m'oi întoarce oi să mă duc pe la Nuremberg să mă consult şi cu doftorul de acolo, să videm de s'a uni cu ideia aistor de aice.

Am priimit scrisoarea matale şi două dela Maică-mea. Am spus frate-mio pentru şocolată şi ţi-au luat vr'o patru pachete, şi ţi-oi mai aduce şi eu când m'oi întoarce.

Rivolveru bine ai făcut dacă nu mi-l mai dai înapoi, dacă este că-ţi aduce linişte, ţi-aşi mai aduce unu dela Paris, numai să ştiu că eşti liniştit.

Am scris Maică-mea o scrisoare cam supărăcioasă, acuma însă poţi să-i spui mata că merg mai bine.

Adio. A matale supus şi iubitor fiu

M. Gane».

*
* *

După despărțenia de Matei Gane, fosta lui soție reia numele de familie *Grigoriu*. Cu numele de *Rucsanda Grigoriu* iscălește la 1 Aprilie 1845:

« Două sineturi, unul supt iscălitura Kneazului Dimitrie Kantacuzin de 600 galbeni, din 20 mart, și altul supt iscălitura fraților mei Dimitrie și Alecu de 400 galbeni, din 1 april, amândouă din anul acesta, în care este siguripsită zestrea mea, le-am priimit dela Babaca, având eu a priimi dobânda pe acești bani, pentru cheltuiala mea, pentru care am dat Babacăi această adeverință spre știință că am priimit acești bani a zestrei mele în acele două sineturi.

Rucsanda Grigoriu. April 1 / 845

Căminarul Ioniță Grigoriu, om cu bune rândueli în afacerile lui, ținea socoteli de banii fiicei sale Rucsanda. Cu data de 1 Ianuarie 1846 sunt două conturi diferite, în care unele dintre sume sunt aceleași:

Lei		
3000	capete zestrea	
15500	dobânda pe cinci ani două luni dela 1840 Noemvre 1 până la 1 Ghenar 1846, socotit 10 la sută	
45500		
11796	se scade ce au priimit:	
	7465	au priimit rânduri rânduri după izvod
	1700	au priimit dela Kneazu
	854	dela frați
	1777	în 50 galbeni la măritare
	11796	
33704		
2095	din datoriile ce au ieșit de pe la jidovi	
35799		
35500	s'au dat zestre	
299		
	500	s'au plătit lui Borș din datoria de 800 lei
	299	are a lua
	201	rămân dator

Un al doilea cont, cu aceeași dată de 1 Ianuarie 1846, ajunge la alt rezultat:

Lei	
30000	capete zestre
14400	dobânda pe 30000 lei pe 4½ ani păr s'au măritat
44400	dela 1 Noenvre 1840 păr la 1 Ghenar 1846
12345	se scade ce au luat Rucsanda

Lei		
9791	au priimit Rucsanda dela mine	
	8014	de pe izvodul său
	1777	când s'au măritat
	9791	
2554	au priimit deadreptul singură dobândă dela datornici	
12345		

32055	are a lua dobândă și capete
2095	ce s'au scos din datoriile jidovilor
34150	are a lua în totul

35500	au luat zestre la măritare cu Kontemir
34140	are a lua
1350	
500	ce am plătit-o datorie la Iancu Borș
1850	

In contul acesta, cu data de 1 Ianuarie 1846, Căminarul Ioniță Grigoriu trece suma de 35.500 lei zestre pe care a luat-o fiica sa, la măritarea cu Contemir, ceea ce ar însemna că la 1 Ianuarie Rucsanda era măritată. Cu toate acestea, abia la 12 Ianuarie 1846 se vede o foaie de zestre a Rucsandei, și tot în Ianuarie 1846, dar fără arătarea zilei, mai este ceea ce am putea numi un proiect de foaie de zestre, și știut este că foile de zestre se făceau, cel mult, în ziua cununiei, nu după data celebrării ei.

Proiectul de foaie de zestre este acesta:

Izvod de zestre ce are fiica mea Rucsanda

No.	
1	icoană Maica Domnului îmbrăcată cu argint
1	candelă de argint

Lei	
35500	bani în 1000 galbeni, însă

Lei	
No.	
600	la Kneazu Dimitrie Kantacuzino cu dobândă
400	la frații ei Dimitrie și Alecu tot cu dobândă
1000	
1765	o păreche cercei diiamant șase graduri fără un sfert
520	un inel de zamfir cu diiamanturi înpregiur
1065	un lanțujăl de aur
284	o păreche cercei cu peruzele și mărgărintare
1400	trei inele diamant
213	un bold de aur
1065	un ceasornic de aur cu alisada de aur
2130	un șal bun turcesc
2790	pe 1240 dramuri argintăriile pruba 12 câte 90 par. dramul, însă
	No.
	2 sfeșnice
	1 paneraș
	12 lingurițe de dulceață
	1 păreche solniță
	36 bucăți adică 12 cuțite, 12 furculiți și 12 linguri
2130	o droșcă bună de Viena
71	un lighean de alamă cu ibric
2223	tacâm așternutului și a mesii cu sipet lor după izvod
5206	gardirop strailor după izvod
900	trei suflete de țigani dela D-lui Comis Gane
57262	lei cuprind precum se arată mai sus, și blagoslovenie părințască.

1846 ianuar.

Ioniță Grigoriu.

Cu data de 12 Ianuarie 1846 se întocmește și « Izvodul de zăstre » definitiv, întărit mai pe urmă și de Giudecătoria ținutului Sucevii:

Izvod de zăstre a soției mele Rucsanda născută Grigoriu.

Anul 1846, Gh. 12

No.	
1	icoană Maica Domnului îmbrăcată cu argint
1	candelă de argint
Lei	
35500	bani gata în 1000 galbeni
1765	o păreche cercei de diiamant șase graduri fără un sfert
520	un inel de zamfir cu diiamanturi înpregiur
1065	un lanțug de aur
284	o păreche cercei cu peruzele și mărgăritari

1400 trei inele de diiamant
213 un bold de aur
1065 un ceasornic de aur cu alisadă de aur
2130 un şal bun turcesc
2790 pe 1240 dramuri argintării pruba 12 câte 90 parale dramul, însă

No.	
2	sfeşnice
1	paneraş
12	linguriţi de dulceaţă
1	părechę solniţă
36	bucăţi adică 12 cuţite, 12 furculiţi, 12 linguri

2130 o droşcă bună de Vieana
72 un lighean de aramă cu ibric
2223 tacâmul aşternutului şi a mesei, însă

Lei	Păr.	
65	30	pe 13 coţi adamască pentru salte
42		salteaua cu 2 cultuce
142	2	oghealuri de matasă
27	14	plata pentru amândouă oghealurile
72		şapte perine de pat
99	30	marţolin la perine 21 coţi
674	20	pe 3 bucăţi pânză olandă pentru aşternuturi
80		o prostire cusută de aşternut
50		altă prostire cu mijloace
100		alte două prostiri
30		al cincile prostire de aşternut
30		5 feţe de perină cu mijloc
375		pe 23 prosoape, 4 cusute, 11 sade, 6 olandă şi 2 hasa cusute
356		în 44 şervete şi 5 feţe de masă
78	26	alte măruntuşuri
2223		

5206 gardirop strailor însă

284		pe 8 coţi de salup
603	20	în 17 galbeni blana salupului
887	20	
27	25	săngeapurile salupului
14		pentru blănit
25		croitorului pentru salup
692		în 19 galbeni şi pol pe 2 rochii cu cheltuiala lor
183	20	cumaşul unei rochii de lustrin neagră
70	30	cheltuiala aceştii rochii

	77	20	un rob de șambru de muslin
	79		o rochie de camlot
	60		o rochie de muslin
	70		tij o rochie de camlot
	70		o rochie de bariz
	568		două rochii de atlaz și lustrin
	95		altă rochie de muslin
	48		un tulpan de rochie necroit
	66		o rochie de tulpan alb
	266		o mantelă de matasă
	79	20	36 coți 3 șferturi hasa pentru două capoturi și 2 fuste
	15	30	horbote pentru capot
	13	20	lucrul capotelor acestor de hasa
	101		pe 15 părechi colțuni
	30		pe 3 părechi scarpi
	22	20	pe 8 părechi mănuși
	10		o păreche papuci
	17	20	o păreche ciuboțele
	22		un cortel
	10		una oglindă
	18	20	brizuri dela ferești
	120		4 fuste de tulpan
	60		4 fuste de hasa
	42		7 batiste cu horbotă
	213		una capelă
	106	20	una capelă albastră
	142		un baideri de catife
	38		un baideri de lustrin
	35	25	un baideri de bariz
	40		o cămeșuică de batistă cusută
	40		un pelerin de batistă cusută
	70		un pelerin de catife
	68		pe 17 coți horbotă câte 4 lei cotul
	200		garderopul
	204		bisacteaua
	80		sâpetul
	5206		
56362			
900	trei suflete țigani		
57262	lei cuprind suma acestui izvod întocmit, pe carele le au priimit ginerele.		

Ioniță Căminar, Zoița Căminărească.

Că această dotă a fost constituită la căsătoria Rucsandei cu Contemir, rezultă din legalizarea făcută de tribunal:

Giudecătoria ţinutului Sucevii

«Acest izvod de zăstre fiind supt adevăratele iscălituri a Dlorsale Căminar Ioniţă Grigoriu (acum Spatar) şi a soţiei Dsale Zoiţa, cu care o înzăstrează pe fiica Dlorsale Rucsanda *însoţită cu Dumnealui Spatar Gheorghe Contemir*, după ce mai întâiu s'au trecut în condica întăriturilor foilor de zăstre ce este pentru acest sfârşit supt No. 1, se încredinţează de Giudecătorie cu iscăliturile cuvenite şi punerea peceţii şi potrivit cererii ce prin jalba înreghistrată supt No. 969 au făcut.

Pleşescu, Căminar; *M. Botez*; *Boian*.

No. 86 — Director, *Haritu* (Haret)
1849 april 22 — Pentru arhivar, *G. Lefteriu*.

Rămâne un lucru nelămurit: de ce această foaie de zestre cu data de 12 Ianuarie 1846 este legalizată de tribunal abia la 22 Aprilie 1849.

* * *

Din căsătoria cu Gheorghe Contemir, Rucsanda Grigoriu a avut o fată, Ortansa, căsătorită cu Iamandi.

* * *

Deşi om cu stare, Matei Gane nu şi-a trimes pe fiul cel mai mare, pe Nicu Gane, la învăţătură prin şcoli străine, ci l-a dat la şcoala primară din Folticeni, care se înfiinţase tocmai pe când îi venise şi lui Nicu vremea de carte.

In şcoala publică, Nicu Gane a avut coleg, între alţii, pe *Vasile*, fiul preotului *Grigore Podolski*, din satul Petiea, în apropiere de oraş, care fusese înscris în registrele şcolii sub numele de *Vasile Ponteanu*, sub influenţa latinismului care bântuia pe atunci, iar când s'a dus la Seminarul Veniamin din Iaşi, directorul de acolo i-a schimbat numele şi el, şi l-a înmatriculat ca *Vasile Grigorescu*, după numele de botez al tatălui, şi preotul Vasile Grigorescu a rămas pe totdeauna, sau Părintele Catihetul, precum îi spunea toată lumea.

Dela Părintele Catihetul a rămas un manuscris, care se găseşte la şcoala din satul Petiea, de el înfiinţată, catalogat în biblioteca şcolii în inventar la Nr. 66 (cap. III, p. 55), intitulat:

« Amintiri din vieața Economului Vasile Grigorescu, Stavrofor. Anul 1912 Iunie în 18 zile ». Este o autobiografie interesantă, în care defilează multe scene din vieața noastră socială de pe la jumătatea veacului trecut.

Intre alte amintiri, sunt și acelea despre Nicu Gane, elevul din școala dela Folticeni.

Cele ce se povestesc, se petreceau în anul 1844:

« După Nașterea Mântuitorului m'au trecut în norma mică, unde se învăța: cetirea pe cărți cu litere latine, propedia, începuturi de gramatică, geografie și caligrafie, unde n'am șezut decât numai până la Paști, căci după Paști Tata nu m'a mai dat la școală, ci m'au dus la Seminaria din Socola.

« Aici vreu să vă amintesc un fapt ce mi s'a întâmplat să văd fiind în norma mică: Era în școală un copil mititel, pot a zice de 4 pe 5 ani, *Nicu*, fiul domnului Căminar *Matei Gane*, pe care-l aducea în brațe la școală, și-l ducea înapoi tot în brațe, Iordache Caton, feciorul preotului Ioan din satul Ganea, carele mai mult se juca cu băieții, dar părintele Neofit (Scriban) îl tot necăjea cu limba franceză. Ce se întâmplă că întru una din zile piere gramatica franceză a părintelui Neofit. Ce să facă? Altă gramatică nu era. Se sfătuesc ei, și Iordache Caton, carele era și ca pedagog, caută încolo, caută încoace, caută peste tot locul, ba încă și pe la băieți, gramatica nicăieri. Pune pe toți băieții din școală să puie degetul la cheia de care era atârnată Psaltirea, înpreună cu Iordache Caton zicând miluește-mă Dumnezeule, și așa au încercat pe toți băieții, între cari am fost și eu unul dar Psaltirea nu s'a învărtit. Iată că și *Nicușor* se arată, jucându-se printre băieți. Caton îl vede, îl cheamă și-i spune: « Nicușor, ia să ne jucăm și amândoi, pune degetul colea », arătându-i unde să-l puie. El pune degetul și cum a început a zice miluește-mă Dumnezeule, s'a și învârtit Psaltirea. A mai încercat și a doua oară, și a treia oară, și Psaltirea tot s'a învârtit. Atuncia Caton l-a luat în brațe și a început a-i făgădui că are să-i cumpere cuțitași și are să-i deie cofeturi, numai să-i spuie unde a pus cartea — gramatica —. Atuncea el l-a dus la soba din lancastru, și i-a scos gramatica din cenușă. Bucuria Părintelui Neofit că s'a găsit cartea! Și când l-a întrebat Caton, că au ascuns cartea în cenușă, el a spus: pentru că-l tot necăjea Părintele cu dânsa ».

Despre Matei Gane, sunt următoarele amintiri ale preotului Grigorescu:

« Acum am început a mă gândi la cele trebuitoare pentru traiul vieții (se însurase Vasile); casă nu aveam; bani, numai 60 lei vechi pe lună. Epitropul bisericei Adormirea, *Matei Gane*, cum au auzit că m'am

însurat, mă cheamă. Mai întăi mă felicitează pentru însurătoare, după aceea mă întreabă că ce voesc să fac acum. Eu spun: am să mă fac preot. El spune: dacă ai să te faci preot, atunci iaca, Părintele Vasile Ştirbu îi bătrân şi slab; fă-te aici, la biserica mea. Ai să fii îngrijitorul bisericei, şi pe lângă ceea ce au preoţii ceilalţi, ţi-oiu da şi eu patru galbeni pe an, să-mi ajuţi la cancelaria Epitropiei. Eu spun: nu pot; dacă mi-ţi da câte 100 lei pe lună, mă fac preot şi voiu fi şi la cancelarie. El spune: n'are biserica de unde da aşa leafă, şi am ieşit cu atâta ».

Ducându-se la socrul său, pentru a se sfătui, acesta îl duce la Hănţeşti, la cumnatul său, preotul Vasile. Cerându-i părerea, acesta i-a zis:

« Nepoate, dacă-mi ceri sfatul meu, apoi eu te sfătuesc să te ţii de şcoala unde eşti (era suplinitor la şcoala catihetică din Folticeni), şi să te faci preot la biserica Catedrala Adormirea, unde te înghie, ştiind aceasta că un preot de târg, orişicând îi mai mult apreciat; cel de ţară, de ar fi cu stea în frunte, la o înmormântare, sau şi la alte adunări, tot la sfichiu stă ». Eu auzind aceste, şi mai sfătuindu-mă şi cu alţii, m'am hotărît să rămân în Folticeni.

« Deci venind acasă şi văzând că catihetul îmi propune ca eu să ţin şi locul lui la şcoala catihetică, oferindu-mi jumătate din salariul lui, ca unul ce devenind protopop nu mai putea ţinea şi prelegeri la şcoală, m'am şi dus la epitropul bisericii Adormirea, Matei Gane, propuindu-i că acuma sânt în plecare de a mă face preot la biserica Adormirea. El atuncea au zis: Bine, dar eu acuma nu mai pot să-ţi dau ceeace ţi-am dat atuncea, că m'am angajat cu psaltul Munteanu ca el să-mi scrie la cancelarie; dacă vrei cu aceea ce iau şi ceilalţi preoţi. Eu spun: Vreu şi aşa; destul îmi este protecţia Dv, dacă voiţi să mi-o daţi. El spune: Aceea, bucuros.

« Venind acasă şi aflând că Părintele Gh. Lateş, diaconul Adormirei, vrea să plece cu totul la Pârâul-Glodului, ca să se facă preot acolo, şi casa rămâne deşartă, şi fiindcă era casa a bisericei Adormirea, m'am şi dus la Matei Gane şi l-am rugt să-mi deie mie casa, ca să şed. El zice: Poţi s'o şi cumperi, că eu am s'o vând. Eu spun: Aşi cumpăra-o, Cucoane Matei, dar n'am bani, că n'am luat cu nevasta cine ştie ce zestre; mi-a făgăduit să-mi deie 50 galbeni, dar nici pe aceia nu i-am luat; însă, dacă Dv. voiţi să mă îngăduiţi până ce îi voiu lua, şi cu cât oiu mai putea agonisi, voiu lua-o, numai să ştiu cât pretindeţi Dv. pe casă. El a zis: Ai să-mi dai 104 galbeni, şi pot să te aştept şi un an de zile. Eu zic: Mai eftin nu se poate, Cucoane Matei? că sânt băiat sărac. El zice: Nu, că aceştia nu sânt bani ai mei, sânt ai bisericei. — Dacă-i aşa, fie şi aşa cum ziceţi Dv. Numai iacă ce vă rog: fiindcă părintele Diaconu pleacă la Părăul-Glodului, să mă lăsaţi să mă mut eu acolo, fiindcă tot eu am vorbit s'o cumpăr. El a zis: Mută-te, numai să ştii

că ai să plătești chirie. Eu am zis: Voiu plăti; dar nu mi-a spus cât, și la urma urmei n'am mai plătit nimica.

« Acuma fiindcă preotul Vasile Ştirbu era slab și nu mai putea sluji, rămânând numai doi preoți, preotul Ioan Băeșu și preotul Vasile Şoldănescu, era nevoie de preot. Eu văzând cum stă lucrul, m'am dus la epitropul Matei Gane și l-am rugat ca să-mi deie o mărturie din partea Epitropiei și o recomandație la Mitropolitul Sofronie, ca să mă facă preot. El îndată mi-a și dat mărturia cerută, dinpreună cu recomandația cătră Mitropolitul Sofronie Miclescu. Eu iau mărturia cu recomandația, și fiindcă pe atunci erau doi protopopi în un județ, unul în partea muntelui și unul în partea câmpului, cel din partea muntelui era părintele Neculai Conta, ședea în oraș, și cel dela câmp era Părintele Gheorghe Florescu, ședea în Ruginoasa, carele venise în Folticeni în afaceri de slujbă și tocmai atunci pleca la Ruginoasa, am plecat cu el ».

Ajuns în Iași, la Mitropolie, Inalt preasfântul nu-i primește actele date de Gane, pentrucă nu era trecut în ele însemnare de vârsta candidatului de preoție. Trebuia să se reîntoarcă la Folticeni, să-și facă alte acte:

« Ajungând acasă, Dumnezeu știe cum, mă duc la epitropul Gane și-i spun cum m'a primit Mitropolitul. S'a mirat și el când a auzit, dar a zis: Nu-i nimica; lasă, că ți-oiu face mărturia și așa cum ți-o cere Mitropolitul; să vii mâne și ți-oiu da-o. M'am dus a doua zi și am găsit-o gata. Mi-a dat-o și mi-a zis: Iaca, o ai iscălită de Epitropie în regulă; acuma să te duci la preoți să o iscălească. M'am dus la preotul Ion Băeșu, carele n'au voit să iscălească. M'am dus la preotul Vasile Şoldănescu, carele au iscălit-o. Preotul Vasile Ştirbu iarăși n'au voit s'o iscălească. M'am dus cu dânsa înapoi la Gane. El a zis: Las-o la mine. I-am lăsat-o și m'am dus acasă. Aceea era într'o zi de sâmbătă, când epitropul Gane au chemat pe eclisiarhul bisericei, Neculai Voinea, la dânsu, și i-au dat poroncă ca nu cumva să lese pe popa Băeșu să intre în biserică; să se ducă la biserică la Baia. Eu n'am știut nimica, dar când mă duc la biserică, văd pe eclisiarhul Voinea că se pune cu un ciomag în ușa bisericei, și când au voit preotul Ion să intre în biserică, i-a stat în ușă și i-a zis: Părinte Ioane, mă rog mă iartă și nu te supăra; am poroncă dela Cuconu Matei Gane să nu te las să intri în biserică; a spus să te duci la biserică la Baia, că aicea-i biserica lui. Preotul vrea să-l înpingă într'o parte, zicând: Da dă-te într'o parte, măi, ce tot spui? El i se pune în cale și zice: Nu se poate, Părinte; intru în păcat; ce, vrei să-mi deie cincizeci de bice? Preotul văzând așa s'au retras, și fuga la protoiereul Conta, cu care era bun prieten, și-i spune ce au pățit. El îl întreabă: Ce, ai făcut ceva? Nu se poate; poate n'ai iscălit în mărturia lui Grigorescu? El îi răspunde: N'am iscălit. Protopopu spune: Aceea-i; lasă, nu te supăra, că mă duc eu la Gane și oiu vedea eu ce-i.

S'au dus la Gane, au luat hărtia, au dus-o la preot de au iscălit-o și au dus-o înapoi la Gane. A doua zi, duminică, mă cheamă Gane și, râzând, îmi dă hârtia, zicând: Iaca, ţi-am iscălit-o; acuma disară du-te la curţi și ţi-or iscăli-o și boierii. Așa am și făcut: m'am dus la ispravnicul Alecu Porăscu de au iscălit-o, apoi pe la curţi, unde-i găseam adunaţi ciotcă pe la joc de cărţi, și cum mă vedea, îmi lua hârtia unul dintre ei, și acela o purta pe la toţi și o iscălea. Așa încât am făcut vr'o 60 de iscălituri; au mai iscălit și parte din poporănii de jos, am dus-o la protopop de au vizat-o și pe urmă am dus-o la Gane, i-am arătat-o, el a văzut-o, apoi a zis: Bine; acuma du-te la Iași, cred că nu-ţi vor mai pune beţe în roate și silește ca până în Paști să te faci preot ».

Inarmat cu documentele acestea bune, s'a dus la Iași. In ziua de 16 Martie a fost hirotonisit diacon, și la 17 Martie, a doua zi, a fost făcut preot și a servit la biserica Adormirea din Folticeni, până la sfârșitul vieţii lui, iar la 3 Iulie 1914 și-a isprăvit de scris amintirile vieţii, când era în vârstă de 83 de ani.

*
* *

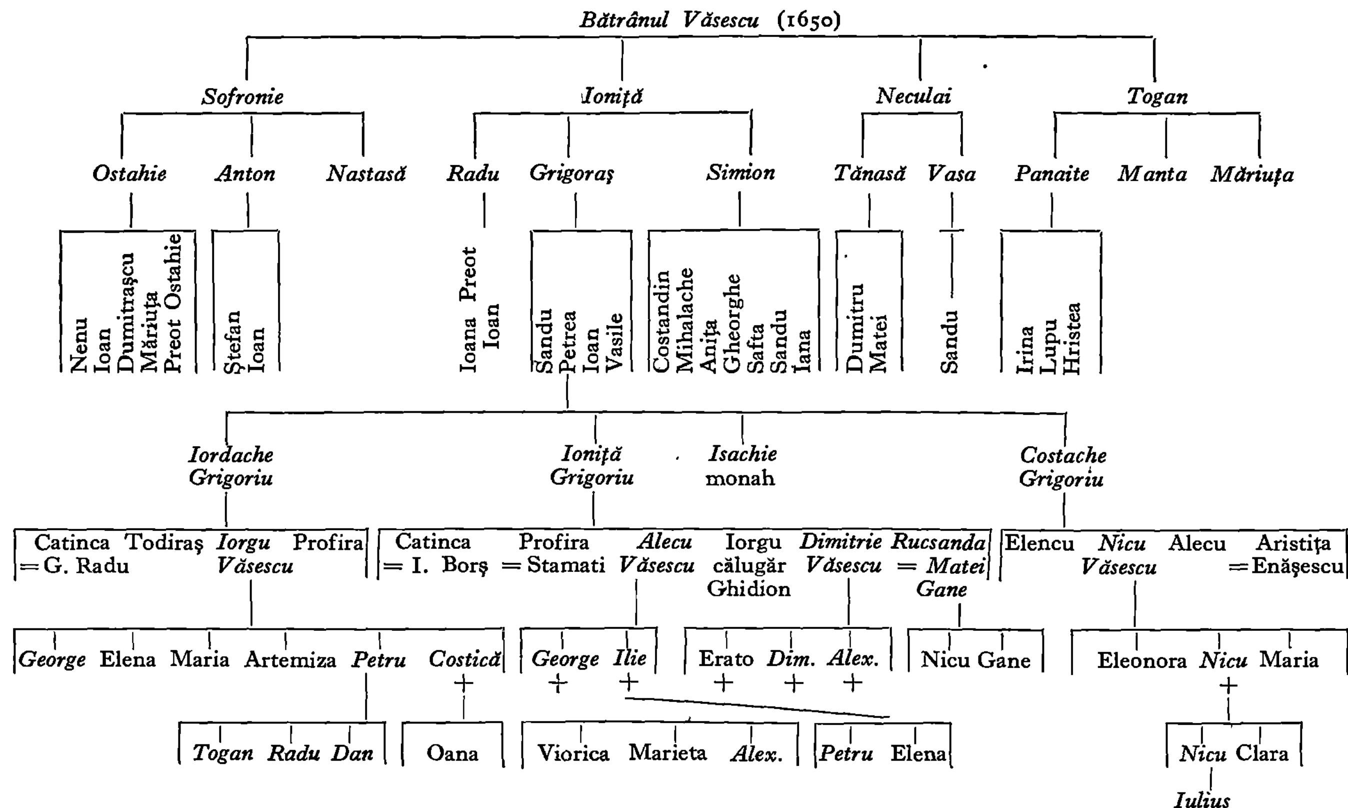
Despre Nicu Gane am scris și eu niște amintiri personale, publicate în volumul meu: *Alte vremuri.*

*
* *

Alăturatele două anexe cuprind genealogiile familiei Rucsandei Gane, mama scriitorului nostru Nicu Gane.

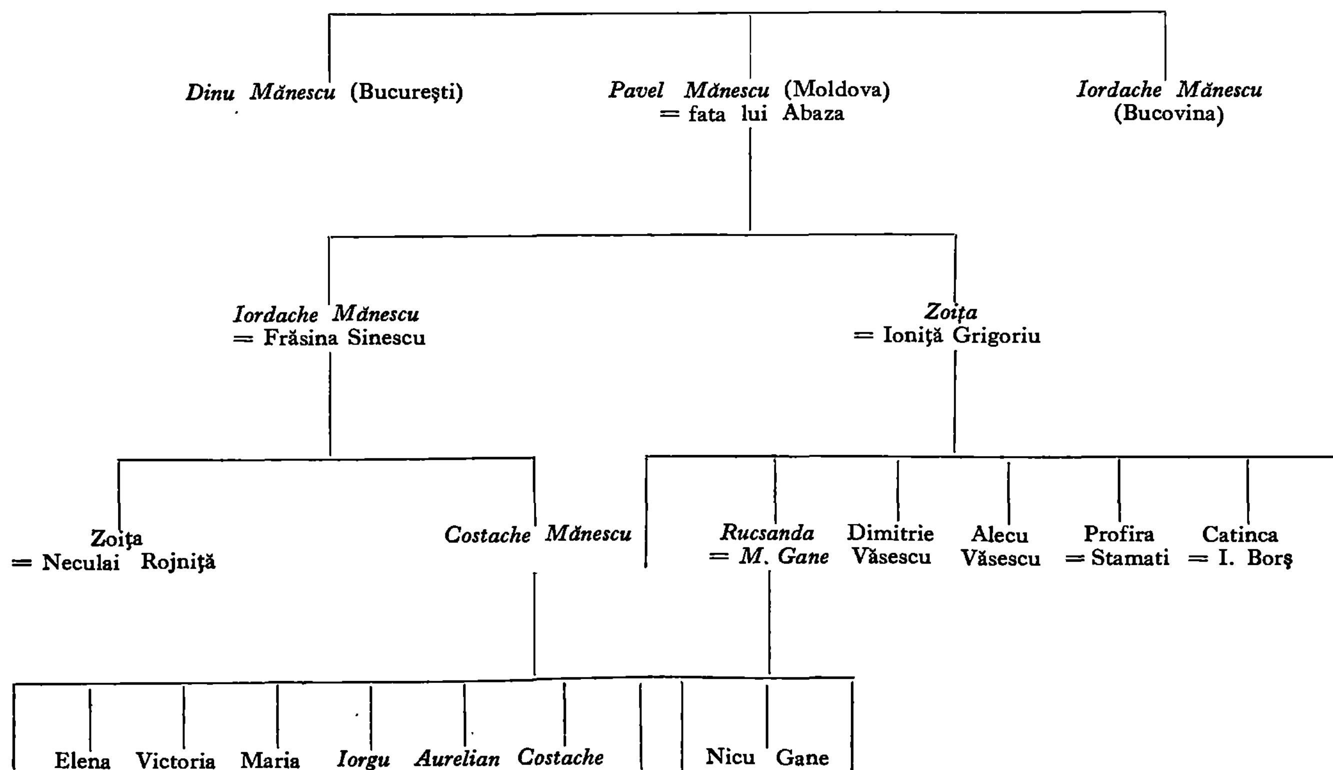
ANEXA I.

SPIȚA FAMILIEI GRIGORIU-VĂSESCU

ANEXA II.

SPIȚA FAMILIEI MĂNESCU

INDICE

MEMORIILE SECŢIUNII LITERARE

SERIA III

TOMUL V: (1930—31): Lei 330

W. MEYER-LÜBKE. Rumänisch und romanisch . . . . Lei 20
RAMIRO ORTIZ. Per la fortuna del Petrarca in Rumania (1783—1928) » 20
IOAN BIANU. Inscripţii în limba gotică şi în caractere runice descoperite lângă Folticeni . . . . » 20
Dr. ANDREI VERESS. Istoricul marele serdar Gheorghe Saul (1743—1785) » 18
N. N. CONDIESCU. Istoria lui Alţidalis şi a Zelidiei . . . . » 40
G. F. CIAUŞIANU. Glosar de cuvinte din jud. Vâlcea. . . . . » 75
ARTUR GOROVEI. Contribuţiuni la biografia lui Constantin Stamati . . » 12
ION GHERGHEL. Goethe în literatura română . . . . » 130

TOMUL VI: (1932—34): Lei 280

LIVIU MARIAN. Alexandru Hasdeu şi Academia Română . . . . . . Lei 60
C. T. HARLEY WALKER. Limba irlandeză sau gaelică . . . . » 6
ARTUR GOROVEI. Artistul Matei Millo . . . . » 25
Dr. CARLO TAGLIAVINI. Despre «Lexicon compendiarium latino-valachicum» . . . . » 10
MARCU BEZA. Biblioteci mânăstireşti în Palestina . . . . » 5
SEXTIL PUŞCARIU. B. P. Hasdeu ca linguist . . . . » 5
MARCU BEZA. Biblioteci mânăstireşti în Palestina, Chipru şi Muntele Sinai . . . . » 5
D. R. MAZILU. Sfânta Filoteia dela Argeş. Lămurirea unor probleme istorico-literare . . . . » 60
ARTUR GOROVEI. Contribuţii la istoria literară . . . . » 30
TUDOR VIANU. Influenţa lui Hegel în cultura română . . . . » 60
ARTUR GOROVEI. Ierotheiu Episcopul Huşilor . . . . » 20

TOMUL VII: (1934):

ONISIFOR GHIBU, Contribuţii la istoria poeziei noastre populare şi culte Lei 25
MARCU BEZA. Trei săbii moldoveneşti din vremea lui Ştefan-cel-Mare » 5
MARCU BEZA. Biblioteci mânăstireşti la muntele Athos . . . . » 30
N. CARTOJAN. Poema Cretană Erotocrit în literatura românească şi izvorul ei necunoscut . . . . » 60
G. MURNU. România şi Elada . . . . » 5
ALEXANDRU MARCU. Simion Bărnuţiu, Al. Papiu Ilarian şi Iosif Hodoş la studii în Italia . . . . » 100
MARCU BEZA. Biblioteci mânăstireşti în Epir, Rodos şi Paros . . . . » 5
ARTUR GOROVEI. Elementul popular în literatura cultă . . . . » 15